

Az 1790-dik Elztendöbéli

T Ó L D A L É K J A

A' Bétsi Magyar Kúriának.

Buda Vára', 's Városának le-irásá.

Buda, édes Magyar Hazánknak ez a' régi Királyi lakó Városa, közönléges vélekedés szerint, *Buda Attila* testvérjétől vette Nevét; noha ama' híres 's tudós *Bonfinius*, *Herodotussal* együtt azt írják, hogy a' *Scitháknak* egyik Nemzetéről, a' *Budinúsokról* neveztetett. — Kristus Urunk születése után 256-dik Elztendöben, már derek Városa volt a' *Szikámbrusohnak* Ó-Buda: s' a' régi Magyar Iróktól *Szikámbridnak* hivattatik. Midön *Attila* 373-dik Elztendöben a' Magyarokat Hazánkba hozta, Buda táján telepedett-meg, 's maga is ott vette lakását; de mint hogy a' Rómaiakkal hadakozott, el-menvén maga a' táborral, *Buda* testvérjére bizta a' Haza' igazgatását a' ki annyira magához hódította Buda Városa' lakosinak sziveket, hogy az ő Nevéről nevezték Városokat. Német Nevét Buda, azon sok mély-kementzék-ről vette, mellyek e' táján vóltanak.

Buda Vára eleinten csak egy kisedd kastély vólt, mellyet azon magas hegyen, a' melly elébb *Pesti-hegynék* neveztetett, az *Ó-Budai Præpost*, maga múltságára építetett. *Sz. István* Király idővel nem csak meg nagyobbította 's meg-erősítette azt, hanem 1022-dik Elztendöben a' *Sz. Péter* templomát építet-te hozzája. Midön 1242-dik Elzt. a' *Tatórok*, egész

Mia-

Magyar Országot rabolták 's puszították, ezen menekülék helyre hordották sokan kintseiket. Ebből ke-
rekedett idővel Új-Buda, mellyet *IV-dik Béla*, nem
csak szabad Királyi Várofsá tett, hanem maga Ki-
rályi lakó helyévé is választott. Kevés idő múlva
olly híres lett Új-Buda Várofsa, hogy Európának min-
den Orzágaiból, minden-féle mester-emberek szá-
mosan tódultak oda, a' kik azt olly szép rendesség-
gel 's jó izléssel meg-építették, hogy Európának el-
őbb Várofsi közzé lehetett azt számlálni. *I-ső Károly*
Király-is, által költözkedvén 1329-ben *Wisehegrá-*
dról Budára, állandó Királyi lakó helyének választotta
azt, 's mind maga, mind pedig másoknak szá-
mokra egynéhány szép Palotákat és Főházakat épít-
tetett ottan. *Sigmond* Királyi 1388-ban Akadémiát
állított, és egy szép Templomot épített Budán,
mellybe 1464-ben *Mátyás* Király *I-ső* felesége
temettetett; *Bakáts Tamás* Esztergomi Ersek és Ma-
gyar Ország' Primásza 1512-ben a' kereszties kato-
nák eránt irattatott Római Bullát itt el-olvasta. Idő-
vel el-puszított az. *V-dik László* Király is némelly
szép épületeket és kerteket állított fel ottan, 's a'
Fejérvári kaput-is építtette. — *Hunyadi János*, és az
ő igazgatása alatt uralkodott *VI-dik László* halála
után, 1458-ban ki-szabadítottván az Ország' követjei
által az ő fija *Mátyás* a' *Prágái* tömlőtzből, a' hová
ötet *Gara* Palatinus és a' *Hunyadi* Familiának más
több ellenségei bújtogatófokra *László* vettette volt,
nagy öröm' 's pompával hozák ötet Budára, 's nem
tekintvén ifjúságát, Királyokká választották. *Mátyás*
Király, nevezetes értelemben Budának fel-építéje
lett, mert véghetetlen költségeit arra fordította,
hogy e' Királyi lakó Városát minél díszösegebb
karba állíthassa. A' Királyi épületek közt, mér-
lyeket ő Budán tettetett, egész Európában híres lett,
az ő könyves Tár-háza, mellyet a' leg-halznofabb
és ritkább Görög és Deák, mintegy 50-ezer darab
könyvekkel meg-arakott, többet költvén arra 33 ezer
forintoknál. Szélllyel, többet 30 értelmes írónál
tartott maga költségén, kik az ő Könyv tárja' lak-
mája,

mára, a' leg-nevezetesebb munkákat le-irták. 1472-ben *Hesz András* által, a' leg-első Könyv-nyomtató műhelyt állította fel itten *Mátyás Király*, mely szinte 1494 ig szépen virágzott. — II-dik *Lajos Mohácsi* történt szomorú esete után Pogány kézre került Buda, 1526 dik Eszt. Szt. *Mihály* havának 2-dik napján bé-vévén azt *Solimán Török Tsázar*; 's azon 14 napok alatt, miglen ott mulatott, nem tsak a' ditső Királyi lakó Várat, az ékes és megbetsülhetetlen Könyv Tár-Házzal együtt meg-égette, hanem az egész Buda Városát-is minden szépségétől meg-fofztván, szomorú állapotban hagyta, holmi drága ékességeit, és értzből öntött ritka mesterségü Otlopait; győzödelme jeléül el vitetvén maga előtt Konstantzinápolyba. 1529-dik Eszt. viszont ki-jött *Solimán*, *Zapolya János*' kérésére Magyarországra, 's két el-árulók által bé-vévén Budát, meg-erősítette ottan *Zapolyát* Királyságában; a' ki azt nem tsak szépen meg-építtette, hanem derekasan meg-is erősítette. Az ő halála után, el-foglalni akarván I ső *Ferdinánd* a' Magyar Királyságot, 1540 dik Eszt. ismét ki hívja *Izabella*, *Zapolya* özvegye a' Törököt; a' ki tsalárdsággal bé-vévén Budát, a' Keresztyénségnek nagy karával, egész más fél száz Esztendeig bírta azt: 1669 ben olly ifzonyú tűz támadott Budán, hogy a' puska-por torony is fel-vettettetvén az által, több 4000 Töröknél el-vezett, a' Város pedig szinte hat házig meg-éméltetett. Végre *Leopold Tsázar*nak győzödelmes táborra, minden felől szorongatván a' Törököket, 1686-dik Eszt. Szt. *Mihály* havának 2 dik napján, noha mind a' két részről több el-vezett 100 ezer ember-nél, Budából szerentséfen ki hajtattak a' Törökök.

Keresztyén kézre kerülvén Buda Vára, mind *Leopold Tsázar*, mind VI dik *Károly*, mind pedig annak nagy érdemü Leánya, ditsőséges emlékezetü *Mária Theresia*, azon voltak, hogy a' menniyire lehet, Budát hajdani fényességére emeljék; mindenike nagy költségeket fordítván annak fel-építésére 's meg-ékesítésére.

Az 1687-dik Eszt. fundálta itten, az akkor Primás Szécsényi Gróf a' Jésuiták' Akadémiáját, melynek szép épületjei 1747-ben készültek el. — 1715-ben ama' nagy és mesterséges építőt, Beró Regált küldötte a' Királyi Felség, hogy a' Királyi Várat ugyanannal építse 's ékesítse fel, de mivel ő elébb, hogy sem e' munkát végezhetné volna meghalt, 1748-ban ama' nagy emlékezetű Hazánk' Gróf Jalkovits Antal Grófra biztattatott annak folytatása, a' ki azt, a' Királyi Felség' és az egész Haza' helyes meg-előgedésére, dicszeretelen el-is végzete. Az 1751-dik Eszt. tartott Ország-Gyűlése alatt, nagy emlékezetű Mária Theresia Posonyból mentle Ferentz Császár Férjével, Budának meg-látására, 's az által az egész Ország-nak nagy örömet szerzett. Ugyan ez a' Királyi Felség, egészzen által adta 1780-dik Eszt. Buda Várat, az addig Nagy Szombathban volt Akadémiának, mely Szt. Ivan havának 25-dik napján, Hazánk' mostani drága Kantzelláriusa, Gróf Pálfi Károly ő Excellentiája' mint Királyi biztos' jelenlétében nagy pompával a' Tudományoknak fel-is szenteltetett. Ezen különös Innepnek emlékezetére, Wirth Ur egy két forintos Tallér nagyságú két emlékezet-pénzt készített, mellyeknek egyik fele a' két Császári Felségek' Mária Theresia' és II. dik Jozsef' képeket mutatja; de a' másik fele mindenikének különböz' egy-mástól. Eggyikén az Akadémiai épület láttatik, ilyen fellyül irással: *Ædes Reg. Litt. & Nob. Juv. Conleg. adsig.* Alább pedig: *Bonæ artes A Sigismundo & Mathia Corvino Regg. Budam inductæ. Belli Terræ fugatæ. A. M. Theresia Aug. Revocatæ. A. Reg. XL.* — A' másikának egy fele, egy borostivó koszorútól körül vétetve van, ilyen fellyül irással: *Ratio Educationis. Totiusque. Rei. Litterariæ. Per. Regnum. Hungariæ. Provinciasq. Fidem. Adnezas. Die XXV. Junii MDCCLXXX. Budæ Constabil.*

A' mostan uralkodó Császári 's Királyi Felség ezt az Akadémiát Pestre által helyeztette; Budát pedig az által emelte régi ditsőségére, hogy a' Hazánk

zának legfelsőbb Felső székjeit, 1784 ben Pofonyból ide szállította; mellyért a' Budai Város' Tanácsa, háláadáságból egy emlékezet Ofzlopot kivont a' Felsőségének fel-emelni. De ezt vette *Josef*től, ezen igyekezete bé jelentésére válaszul: Minekutánna a' megörögzött bal-vélekedések kiirtattatnak; Hazájához és a' Köz jóhoz ki ki igaz szeretettel viseltetik; az Országnek minden tagjai, a' Haza' szükségait tehetségek-szerint örömmel könnyebbíteni, és az által annak bátorságát és boldogságát előmozdítani igyekeznek; minekutánna a' felvilágosodás által a' tanításnak rendje megjobbitatik, az Egyháziak úgy tanítanak, hogy a' Vallásnak szoros eggyesége a' Polgári Törvényekkel helyre áll; minekutánna az igazság ki szolgáltatása egyenesebb lészen; az Ország, új lakóknak bé-szállítások, és szorgalmatosabb mezei munka által, jobban meggazdagittatik; minekutánna a' Földes-Urak és Jobbágyok közt szebb eggyesség 's több használatosság lészen; minekutánna a' két-kézi-munkák' és mesterségeknek, 's azok által készített munkák eladásának jobb sulyamatja lesz', és az Uradalom' minden részeiben közönséges eggyesség lészen, a' mint én azokat óhajtom és reménylem, akkor érdemlem-meg az emlékezet ofzlopot, 's nem pedig most, midőn Buda' városa, az én általam oda helyezett Felsőbb itélő székek által, boraitól jobban meg-válhat, és házait is nagyobb bérben ki-adhatja.

Buda Várának — vagy a' Felső-Városnak 4 kapui vagynak. —

Délről van a' *Fejérvári*-kapu, mellyet már V-dik *László* Király építtetett; de idővel a' Törököktől el-pusztított, és újra fel-allíttatván, 1723-ban a' mellette lévő puska por toronynak meg-gyűlése által, fel-vettetett. Mostani formában VI-dik *Károly* Császár építtette azt, a' mint annak ilyen fellyül írásából láthatni: *Carolo VI. Rom. Imp. Semp. Aug. Germ. Hesp. Boh. Rege. Porta hæc Albaregalensis e Jun.*

fundamentis surrexit, Paschalibus nuper feriis vi nitrati pulveris in auras ejecta.

pasChaLI IMbVsto rVrsVs spLenDore resVrglt
Læta noVo MeLIVs Venit ab Igne DeCVs.

Henrico Josepho e S. R. I. Com. de Daun Supr. Armor. Præfecto.

Nap nyugotról van a' Bétsi-kapu, azon a' helyen, a' hol hajdan a' 'Sidó kapu állott. Egy mejjkép láttatik azon, ki nyugtott nyelvvvel, mely a' bal keze' mutató ujjával a' homlokát, jobb kezével pedig figét mutat, és a' Tsászári tizmet tartja, ilyen fellyül írással: *Carolus VI. R. I. S. A. G. H. H. B. Rex.* — Ezen kapu' belső részén ama' híres Magyar, ritka erőlségü Thóldi Miklós' fegyverei láttatnak.

Ejzokról a' Vizi-kapu, egy el-rejtett gráditsos ajtóval, és

Nap-keletről a' Josef-kapuja, mellyet a' most uralkodó Felség, még édes Anyja életében 1777-be a' Vár' bástyáján nyittatott.

Ezen felső Városban vagyon a' Királyi Vár, Fegyver Tár-ház, 200 rendes épületek' és házakkal együtt. Nevezetesebb piatzai a' Felső-Városnak, a' György öreg piatza, és a' Parádé piatza, mellyen a' katonaság fegyverez. A' templomai pedig ezek: Az öreg templom, mellyet I. ső Lajos Király építettett; a' Frantziskánusok' templomjok, közel a' Bétsi kapuhoz; a' Városi-Tanáts-ház' kápolnája; a' Kláriszszak' templomjok; és a' Karmelitáké, melyben most a' tilalmas portékák tartatnak; és a' Szt. János' temploma; melyben 1495-ben Ország-gyűlése tartattatott. — Az öreg templomhoz közel, láttatik a' Szt. Háromság' 10 ölnyi magasságú képe. A' városban van egy veres márványból épült uj kút; a' Víz-torony, melyben a' Dunából szivattatik fel a' víz; és a' Királyi Magazin. Nevezetesebb épületei a' Városnak; a' Városi Tanács-

náts-ház, a' Vármegye-háza, 's egynéhány Hertzegi és Grófi nagyobb házak, és Kafzármaék.

Buda Várofsa öt részből áll.

1. Az Uj-Város, melyet régenten *Felheviznek* hívtak. *Pilis* Vármegye, már 1511-ben Vármegye-gyűléseket tartott itten. Ezen Uj-Városnak két fő uttzái vagynak, mellyek a' két piatzra vezetnek. Itt vagyon a' Város' Vám-háza, és egynéhány téglavetők-is.

2. Az Ország-útja, mellyen a' *Rochus* úttzája, 's abban az *Ecker* meleg-feredő háza van. Ennek a' kertjében, olyan meleg viz forr, hogy abban a' tojást meg-sütni, és a' tollas állatokat meg-lehet mellyeszteni. Nem meszse ezen forrástól van egy kilentz kerekű Királyi malom, mely esztendőként 2500 forint árendát hoz-bé a' Fels. Kamarának. Annak ellenében egy igen hasznos halas-tó vagyon. A' Duna mentében tartattatik a' fa árulás.

3. A' Vig-Város a' Duna mentében, melyben a' Királyi Fegyver-tár-ház, a' harminzad, és a' *Máyerbergi* feredő, sok apróbb úttzáival.

4. A' Halász-Város, azon Víz toronnyal, melyből a' viz, a' Várban lévő toronyba felszivattatik. Itt vólt talám hajdan az a' kő híd-is, melyet *Sigmond* Király építtetett.

5. A' Rátz-Város, vagy a' *Thabán*, melyben három-féle feredő, és a' Rátz Erseknek lakáfa 's Eklésziájok-is vagyon.

Az Anya természet, sokféle ajándékival-is megáldotta Budát. A' természeti meleg viz, mely a' Budai hegyekből tsordogál, nagy hasznú feredőket készit mind a' lakófoknak, mind más sokféle betegeknek. A' Város körül lévő termő hegyeken pedig az a' híres veres bor terem, mely az egész Hazában, más Országokban-is esméretes.

Az O-Budai Sellyem fábrika olly igen gyarapodik, hogy napról napra kelletlenebbé tészí gyönyö.

nyörű Selyem munkái által Hazánkban, a' kül-földi Sellyem matériákat.

Buda Várofsának a' Tzimje-is esmérteti, hogy édes Hazánk' Nemzeti Királyjainak lakó helyek vólt; mert egy erős bástyán épült három tornyokat mutat, mellyek alatt közepen, a' fel-nyílt vas kapu felett fel-vont emeltsős kapu láttatik. — Édes Magyar Hazánk' Tzimje lévén ezeknek felibe tetve.

Belgrád' vagy Nandor-Fejérvár' Történeteinek és erősségének le-írása.

Belgrád, Nandor-Fejérvár, Alba Graeca, Törökül Bogjurta, régentén Taurunumnak neveztetet. Ez fő Várofsa vólt felső Moesiának, és ugy láttzik, hogy még a' Romaiak vetették meg első követ; mert a' Romai Legionak egy része itten sátorozván, apró hajlékokat kezdett magának építeni, a' melyből utoljára ezen Város kerekedett. Hires vólt ez a' Város a' régieknél-is, és jusza vólt a' maga Neve alatt pénzt verni, a' minthogy olyan pénzek máig is találtnak, a' mellyeken *Taurinum* olvasatik. Az egész vidék melyen Belgrád fekszik, egy kösziklás domb, a' dombnak teteje épen azon part-fokon fekszik, a' mely a' Szávanak Dunába szakadásánál vagon; ezen dombon van a' Vár, a' mely, valamikor a' Törökök birták, mindenkor a' Szerviai Basának lakó helye vólt. Azis iratik rólla, hogy *Duscian István* Serviai Király 1343-ban építette volna ezen várat. — Minekutánna *Eugenius* 1717-ben Belgrádot meg-vette volna, akkor esmértetett-meg, hogy ezen helynek és dombnak fekvése igen alkalmas volna arra, hogy ide egy tökéletes erősség építtessék: azért hát 4 millio forint költséggel erősséggé tsináltatott, mely azután lassanként annyira épült, hogy már 1739-ben szép templomokkal és Házakkal meg-ékesült kereskedő Város vólt. — Midön a' Törökök 1739-ben leg-elsőben Belgrádot, vagy a' mint ők birták Bilgrádot

kezekhez kapták, már akkor nékiek az ottani Há-
zak igen magófsaknak látszottak, minthogy ők nem
szeretik sok grádsokon hágtálni; azért hát a' fel-
sőbb contignáziókat le rontották, és az által ezen
szép Vároft igen rút formába öltöztették: némely
Templomokat is le rontottak, és azoknak helyére
fából szigorú Metséteket (*Mofchéé* vagy Török
Templom) építettek. Egy szóval a' Városnak eléb-
beni pompás fényessége eltűnt; és az úttzak, mel-
lyeknek kövel ki-rakását az épületek' omlásai bé-
fedezték és nyomták, a' meg-tolyúlt szemét és tisztá-
tatlanság miatt bűdösökké lettenek. — Az egész
Városnak vagynak négy részei: Közepben a' dom-
bon vagyon a' Vár, mely a' Dunára és az egész
Városra ki-néz: ennek magos kö-falai és testes tor-
nyai vagynak; a' tornyok bátya helyett szolgál-
tanak. A' Vár hármas sántzal körül van véve,
vagynak benne minák és kösziklába vágott Kaza-
máták, föld alatt való épületek. A' Várban van
a' leg-szebb Metset, a' tornyok faragott nagy kö-
vekből épültek, és Ólommal fedettek-bé. Ezen Vár-
nak építésén sok ezer emberek 20 esztendőnél to-
vább dolgoztak. — A' Vár és a' három szakasz-
ban körül fekvő Város között mintegy 400 lépés-
nyi tágasság *glacis* vagyon; azon három szakaszok
így neveztetnek.

1.) A' *Vizi-Város*, fekszik a' Dombnak ólda-
lában a' Duna és Száva partjain éjszak-felé, ez más-
keppen Alsó Várnak vagy erőfségnek-is hivatik,
minthogy kö falakkal és lántzokkal körül van véve.

2.) A' *Rácz Város*, a' mely 'Sidó Városnak vagy
Tzigány Városnak-is neveztetik; fekszik a' Szávanak
jobbik partján, vastag kö-falakkal és forompókkal
körül vagyon vétetve. A' 3-dik külső Vároft hívják
Palánkának, fekszik nap-nyugat-felé, ennek déli ré-
sze a' Várnak dombját egy fél hóld formára körül
vévzi. — A' Vizi Városban vagynak két tágas piatzok,
melyek egy erőfsény formára fekszenek, és két sor
egymáshoz foglalt oszlopokkal ékeskednek. Ezen
kivül

kivül vagyon itt egy jól épült Kereskedő-ház, és mellette két áruló piatzok. Az utzák többuyire mindenütt áruló boltokkal és Kalmárok bakanyáikkal tellyesek, mellyeknek olly erefzeik vagynak 'fendely fedélből, hogy a' Vasárlók és árulók a' nap-fény és első ellen fedeztelsenek. Az ugy nevezett *Alexándriai* Kalzárnya a' Basának Szerályáva vagy Afzlyonyainak Klastromává tétetett. Káffé házak itten bőven találtnak. Ezen Vizi Városnak két kapui vagynak. 1.) Az Uj-kapu 2.) Száva-kapu. 3.) A' Pétervárad-i kapu; és 4.) a' Szabátsi kapu, ezek a' Száva vizére nyilnak: a' többi délre nyilik ugymint 5.) Konfiántzinápolyi kapu; 6.) A' Tsálfári kapu; és 7.) A' Temesvári kapu a' Duna felé nyilik. A' Szávának bal partján a' Rátz Várofsal által ellenben épültek a' hajóknak kunyhói; tovább nap nyugot felé a' Szávának jobb partján vagyon a' Tzigányka Falu és a' Tzigány sziget. A' bal partján pedig fennebb a' Téglá tsürök vagy katlanok; a' Portékák Kontumáztza; a' Vámház, motsáros helyek, és Besánia falu. A' Városon fellyül a' Dunában vagynak három hoszfú keskeny szigetek, melyekből könnyen mindeu hajónak a' Dunán útját akadályozni lehet; a' két nagyobbik szigetet tsak keskeny viz-árok választja-el egymástól, a' mely árok mintegy ki-kötő hely gyanánt szolgálhat. Azon szigetben mely a' Várhoz közelebb fekszik, vólt hajdon a' Törököknek egy alkalmas haszna vehető Föld-várjok, és az ő 50-hajókból álló Sergek ezen Szigetek között tartzkodott. — Belgrádban vagynak 14 Metsetek, és egy Torony, melyet az útzók 15-dik Metseteok neveznek, egy közönséges Feredő-házzá fordított. A' Görög Vallásuaknak semmi más Templomjok nintsen itten, egy Száva partyán lévő szigoru Imádság-házan kívül, mely Zemlinnel vagy Zimonyal által ellenben épült: ezeknek Gyülekezete régebben 1200 lelkekre számláltatott, de 1760-han már Belgrádban tsak 5 Keresztyén Házi-Gázdák vagy Familiák vóltak. A' többi lakofok Osmánok vagy

vagy *Mahumed* Vallásán lévők és 'Sidók' alig mennek többre 8 ezer léleknél. Most a' Város a' Dunapartján legnépesebb, a' hol leg-hofzizabban is meg-nyujtották az építéssel; ez az oka, hogy a' mellette le-hajókázók Belgrádot fokkal nagyobb és népesebb Városnak képzelik, mint valósággal van. Ámbár a' Törökök igen gondotlanok a' közönséges Épületeknek meg-tartásában, a' puskaporos Bástyát, Magazinumokat, Kaszárnyákat szintén olly jó állapotban meg-tartották, a' mint kezekhez vették volt. Ezen Város eleitől fogva Magyar-ország' külső tartatott; de fokkal helyesebben lehetne Dunakülsőnek nevezni. Itten sok Bor, Ris-kása, és Tobák termeszetik. A' Portának esztendőnként 100-ezer Tallér hasznot hajtott Belgrád. Innen Konstantinápolyig 185 órányi járó föld vagyon, Péterváradig 12 óra, Szabátság 11 óra, a' Dunán által le-felé Pántsova két mért földig fekszik; Zimony pedig által ellenben 1700 ölnyire vagyon Belgrádtól.

Belgrádnak régibb Történetei.

Belgrádnak Historiája telyes meg-jegyzésre méltó dolgokkal, A' Romai Birodalomnak el-ofzlása után, Felső Moesia, és azzal egygyütt maga Belgrád is a' Napkeleti Birodalomhoz tartozott; a' Görög Tsászárok voltak a' Fő Uralkadók benne. A' 11-dik századnak közepe-felé el-fszakadott Szervia a' Görög Tsászárok' keze alól. *Mihály* Görög Tsászár le-tsendesítette a' Szerviai pártütést, és ekkor ölzve-szövetkeztek a' Görögök a' Pátzinatzitákkal, és el-pufztitották a' Száva és Dráva között való Tartományokat. *Salamon* meg-vervén és el-ülvén a' Görögöket Belgrádot is meg-vette, a' Görögöknek ismét kezekre birt, de azután a' Magyarok lerontották. Serviában egynéhány Urak erővel magokat Despotákká tétették, kik a' Görög, Német, vagy Magyar ortalom alatt vóltanak. *Belánkovits* György Despota a' Ráczok' Vajdája, lárván hogy

a' nevededő Török hatalom ellen óltalmazhatja magát; tehát Belgrád Várát 1425-ben *Sigmond* Magyar Királynak, némely Magyar Városokért, a' melyek között Böszörmény is vala, által adta; és ez által Belgrád a' Magyarok kezére birt.

Belgrádnak a' Törökök által lett első és második ostromlata.

Ez-után 17-éztendővel úgy-mint 1442-ben fzenvedte Nandor Vár a' Törököknek első ostromát, 2-dik *Amurates* Török Tsázar meg szállván ezen Várat, hét hónapig ostromolta, száz fontos gollyóbilokkal tsorbázta annak falait; de a' benn lévő Magyarok magokat vitézül óltalmazták, és az ostromot vagy erőszakkal bé rohanást mindenkor visszaverték. Ez által kéntelenített *Amurát* 17-ezer leg-jobb hadakozó embereinek elvezetése után félben hagyni. *Amurates*nek fia 2-dik *Mahumed*, Konstantinápolynak megvevője, fel téve magában, hogy a' Görög fő Várost, úgy mint Belgrádot megvegye, és azután egész Magyar országot meghódolja, leg-elsőben is 1456-ban 150-ezerből álló Táborral Belgrád alá jött, azt a' vizen 200 hajokkal békerítette, és ostrommal körül vette. A' Városban és a' Várban vitéz Magyarok voltak ugyan; de kevésből álló számmal, a' kik, el lévén a' Magyarországgal való közösüléstől rekesztetve, és szüntelen való ágyuzást kelletvén szenvedni, nem sokáig állhattak volna ellent: hanem a' Vitéz *Hunyadi János* hirtelenséggel egy Sereget gyűjtött, melyet a' Kapisztránus Barát a' Keresztes katonákkal annyira szaporított, hogy 60-ezer főre kitelt. Ezen kívül a' Kapisztrán Barátnak jóvállására 160 Magyar hajók erefzkedtek-le a' Dunán; e'-szerint *Hunyadi* és a' Kapisztrán, szárazon és a' vizen rajta mentek a' Török hajós Sergen, és azt megvervén bé mentek Belgrádba a' benn lévő Magyaroknak segítségére. — *Muhamed* jól érzette ugyan e' tsapást, de minthogy az ő ereje a' Magyarokét számmal még most is fel-
lyül

lyül málta, tehát az ostromlást tovább-is folytatta. Ujjabb nyugutt Törökök a' tsatázókat szüntelen felváltván, annyira ment az ellenség, hogy lajtorján a' kö falra fel-hágtak, és a' Városba bé-ron-tottak. A' Magyarok kéntelenítették Sántzaikat oda hagyván a' Várba bé-fzorúlni, és a' külső Vá-rost az ellenségnek hagyni; de az Osmánoknak e-zen való öröme nem sokáig tartott; mert midőn a' Törökök még a' Várba-is bé-akarnának rontani, *Hunyadi* a' rejtek helyekbe rendelt Magyarjaival ré-méntelenül tüzesen rá-tsapott az ellenségre, azokat ugy annyira kezdette szabdalni, hogy egész Török-vér folyamat indúlt-ki a' Várból, és a' kit le nem aprithattak a' Magyarok, a' Vár sántzába tafzigál-ták. *Muhamed* mind ujjabb ujjabb segítséget kül-dött az övéinek, ugy annyira hogy a' Törökök az el-hüllott felekezeteiknek rakás holt testeikre kénte-lenítették fel-hágni. Hol senyegetéssel hol igére-tekkel próbálta *Muhamed* a' Várnak fel-adását meg-nyerni; de *Hunyadi* meg-sem halgatta, hanem fegy-veinek élivel az ostromlókat vilzsa-verte. Mikor mind ezek által *Muhamed* semmire sem mehetett, ilyen fortélyt vagy tsalárdságot gondolt: hogy tet-telése mintha minden reménységét el-velztvén, a' Vároft oda akarná hagyni, és a' Városból nyakra főre siettséggel ki-takarította népét, gondolván hogy majd a' Magyarok szaladásnak vélik, és utánnok a' Várból ki-rohaanak; kiket ő a' tágas helyen fe-les lovagjai által el-nyomhat és könnyen le-aprit-hat; de fel-sült a' fortélyával, mert a' Magyarok a' Várban vesztegségben maradtak; azért a' Törö-kök meg-szégyenlvén magokat, ujra közelebb nyo-máltak a' Várhoz, sőt a' Vár-sántzán is által hág-ván zászlóikat ott fel-verték. — Itt nevezetes tse-lekedet vólt az egy Magyar katonától, hogy mi-don látna ez egy Törököt egy zászlóval a' leg-ma-gosabb toronyba fel-hágni, hogy onnan győzede-lemnek jeléül a' Török zászlót ki-dugván a' künn fekvő Tábornak bátorságot nyujthasson; tehát ezen Töröknek utánna hágott a' Toronyba, ott midőn

sem

sem a' zászlót ki-nem vehette annak kezéből, sem a' Törököt meg-nem ölhette, vagy erőss lévén, az ablakon ki-nem taszithatta, tehát a' Törökhöz fogódván maga elől kiugrott a' Toroly ablakán, és így a' zászlós Törököt-is maga után rántotta, hogy mind ketten meg-hóltanak. Ez a' Magyar igazán az életét önként áldozta fel Nemzetéért! — Az alatt a' Város' piactzán véresen folyt az ütközet a' Magyarok és Törökök között: *Hunyadi, Kapistrán,* és más Magyar Vitézek a' Várból nézték a' tsatát, várván míg a' Törökök el-fáradnak, hogy akkor serényen ki-rohanván, győzedelmes véget vészenek a' tsatának. *Hunyadi* bátortijá vala Magyarjait az ő őseikről maradt Vitézi Névvel; *Kapistrán* ebreszti vala őket lelki dolgokkal a' tsatára, igérvén nekik boldogságot és szép hírt haláluk után. *Hunyadi, Zigrái, Kanisfal* és *Rozgonyi* katonaik eleibe terjesztik vala, hogy Belgrádnak elvesztése által minémü iség fogná a' Magyar Hazára következni; le rajzolták az ő képzelelékbe a' nyomoruságnak azon látnizait, melyekkel a' Szultán Magyar-országot a' Portához fogná tsatolni. *Kapistrán* fel-buzdította a' Keresztes katonákat, hogy az egész Keresztyénség és a' Magyar Nemzet előtt magoknak nagy Erdemet fognának Izerezni mollandi vitézségek által, melyre el-is tökéllék az ő katonáik magokban, hogy a' Hazát és a' Keresztyénséget mollandi Izükségéből életük fel-áldozásával-is kéltek meg-szabadítani. Erre *Hunyadi, Kapistrán* és minden benn lévő vitéz Magyarok egyfeszre le-rohantak a' Várból, és igen nagy meg-átalkodással rá-tsaptak a' Törökökre. Maga *Kapistrán* Barát nagy bátorsággal bé-ment a' feszülettel az ütközetnek bonyolodásába, és inti vala a' katonákat az álhatatóságra, emlékeztetvén őket midőn a' feszületet fel-emeli vala, az ő Idvezítőjökre, a' ki önként halálra adta magát a' Választottaknak idveségeért. *Kapistrán*nak rettenthetetlen példája, ugy fel-élesztette vala a' Keresztyéneknek Hazájokhoz és Vallásokhoz való buzgóságát, hogy egy sem hát-ült kö.

közüllök tsak egy lépést is, ugy annyira, hogy a' le-apritott Osmanok' holt testeinek rakására kezdetek utoljára fel-hágni: még sem tágitott a' fene pogányság semmit-is az ütközetben, és nem akartak meg-futamodni: Sőt magát *Kapistránust* is a' felszüllettel már a' Törökök körül vették vala és közelget vala hozzá minden kard élén hordoztatván a' veszedelem; de ide-is el-érkezék *Hunyadi* körülötte lévő válogatott Vitézeivel, a' ki előtt minden-felé meg-szaladott az ellenség valamerre ezek fordultak, itt-is átaljában vévén ezen vitézek a' dolgot, mind azon Törököket, a' kik a' Városból ki-nem akartak szaladni le-apritották. De keményen meg-tiltotta *Hunyadi* Vitézeinek, hogy senki a' Törököket a' Városon kívül ne kergetse, hanem hagyják most annyiban a' dolgot. De *Kapistrán* meg-bátródván az eddig való győzedelmen, leg-jobban tartotta most hevenyiben folytatni a' dolgot, míg a' Törökök magokat rendbe nem szednék: azért tsak szaporán el-rendelvén katonáit, közönséges rikoltozással nagy lármával, minden dob, trombita, harangok, ágyuk ordító hangja között ki-rohan a' Törökök táborába, és azt meg-rettentvén mindjárt maga előtt kezdette kergetni: *Hunyadi* is a' maga vitéz Magyarjaival el-nem maradt, hanem egyenesen a' Szültánnak Sátora-felé hafított, ott az ellenség ágyuit bé-lzegeztette, a' maga ágyúival pedig lövöldöztetett a' szaladó Törökségre, és így igen sok Törököket le-apritván, az ellenséget egészen el-kergette. Azután gazdag prédával tellyes győzelemmel *Hunyadi* visszafutott Belgrádba. — Kéves napokkal a' Török Tsászárnak meg-vertése és el-takarodása után Zimónyban végezte *Hunyadi János Mátyás* Királynak Attya, a' Magyaroknak leg-nagyobb Vitéze győzhetetlen életét.

Belgrádnak 2dik Bajazet és Szulimán által lett ostromlata.

Közel 70 évtendeig a' Törökök Nandor-Fejér Várat nem háborgatták; hanem a' 15-dik századnak

nak vége felé, midőn *Maximilián*, 5-dik *Fridrik* Császárnak Fia, *Albertel* a' Magyar Korona felett vetélkednének: el-jöve 2-dik *Bajazet* Török Császár igen nagy Sereggel Belgrád alá, gondolván, hogy véletlenül meg-lepheti a' Várbélieket; de észre-vetvén érkezéle, a' Várba a' mint hirtelenséggel lehetett őrizetre valók küldettek. Annyit tsakugyan véghez vitt *Bajazet*, hogy 7-ezeret a' *Keresztyének*-ből el-cjtvén, mindeniknek az orrát el-vágatta. Azután próbálta pénzel fel-bérlett árulók által jutni a' Várnak meg-vételéhez; de a' Várnak *Kommen-dánsa Kinisi Pál* ki-nyomozván az őszve-esküdt árulókat, azokat igen keményen meg-büntette. Ugy tudnillik: hogy rendre őket meg-süttetvén, kényszerítette a' többit, hogy a' süttet egyék-meg: utol-jára egy maradván közüllök, azt étlenséggel ölte-meg. E' szerint *Bajazet* meg-nem vehetvén Belgrádot, a' Magyarok annak birásában maradtak *Szulimán* Török Császárnak Uralkodásáig. A' ki észre-vévén Magyar-országunk hanyatló állapotját, az Ifju *Lajos* Magyar Királynak neveletlen korában, és a' Magyar fő Rendeknek egyenetlenségét, igen nagy Sereggel a' Száva vizéhez fel-jöve, és fel-tevé magában, hogy minden Várat a' Száva és Duna mentében maga hatalma alá hódítson. *Lajos* Király meg-fzöllította a' Nemességet, hogy fegyvert fogjanak, remélnvén hogy ez által leg-alább 60-czerből álló nép fogna gyűlni: de az ő parancsolati kedvesek nem lévén, igen kevesen gyülekeztek őszve a' Nemesek, mert sokakat a' kedvetlenség, többeket pedig a' pénznek szük volta tartóztatott, hogy fel nem ülhetek. A' Belgrádi nagyobb ágyukat *Zapolya János* Fejedelem kérte vólt el bizonyos időre, és még vizsza nem adta vala: a' Várnak őrizete igen gyenge vólt. *Szulimán* reméllhette, hogy rövid idő alatt a' Várat meg-veheti. *Hedervári Ferentz* vólt Belgrádnak Fő-Kapitánya, ez innen clebb állott, hagyván a' maga hivatalát az alatta való Tiszteknek *Aloro Mihálynak* és *Oláh Balásznak*, hűségtelen és érdemetlen embereknek. A'

Király

A Száva-felől be-lövetett bomba ott a Tonnák mellett el-sülvén, a föld színén futni kezdett a tűz mind a hordók mind pedig a Magazin felé, és azon szempillantásban a Tonnák lángot vetettek, és vagy két pertzentés múlva Aug. 14-dikén nagy dörgés és ropogások között az egész puska-por Magazin fel-vetteték; ez által a többi Házak is körül belől öszve-rontáltak, melyeknek omlásában 3-ezer Törökök elevehen jutattak temető sírjok fenekéte. — A Nagy Vezér már 14 naptól fogva 150-ezerből álló Táborral az *Eugénus* Linéáján kívül vala, és készülget vala a Keresztyéu táborra rá-ütni; egy el-fogott Tatártól meg-tudták a Keresztyének, hogy egyzersmind három különböző helyeken szándékoznék a Nagy Vezér a Circümvalatio Linéájába bé-hágatni, azért hát még 70 nagy ágyuk szegéztettek-ki a Lineára, a hól már 150 ágyuk voltak a Nagy Vezér szándékának el-fogadására; a Sántzoknak vagy retranchemanoknak végeire Spanyol-sorompók rakáltak; és igen sok éles hegyes lánssák vereték fel a Sántzba, melyekben a bé-ugrosó Törökök fel-fognák magokat nyársalni; az őrizet még kettőztetett, és a legénységnek 14 napra éleség osztatott. — A Nagy Vezér még Augustusnak elején el-foglalt vala minden dombokat és hegyek tetejeit Belgrád körül; voltak a táborában 80-ezer Jantsárok, 20 ezer Spáhifok; 30-ezer Tatárok, és 20-ezer más Asiai és Europai katonák. A Török Tábornak fekvése egészlen egy fél hólid forma *Amphithéatrumot* mutatott a Dunától fogva a Szávaig; a Keresztyén Tábor körül: A sok tarka banka látrok, kóatyok, ágyuk, tevék; szekerek, és egy szóval a szélesen fekvő Török-tábor mikor a Keresztyén katonáknak szemébe ötlött, a helyett hogy egy kis meg-irtozáll vagy éppen félelmet okozott volna, még tréfa-üzésre adotté alkalmatosságot; sokan a kártyázás és kotzkázás közben; edgyik vagy másik Basa Sátorát tették fel az el-nyerésre; vagy a jövődö prédát el kotzkálták;

A' Török Nagy Verér *Kuiperli* és a' főbb Basák meg-visgálván a' Keresztyéneknek tábora lekésését, sántzolását, bámulva szemlélték a' temérdek munkát: és *Kuiperli* azt ítélte, hogy a' Keresztyéneké nem tábor, hanem eröss Vár volna; vagy a' mint ő mondja vala: hogy Belgrádot egy uj Belgrád vette volna körül ostrommal. A' Basákat öszve hivatta hadi tanátskozásra, hogy mi tévösök légyenek a' Keresztyén táborral? melyben azon állottak meg, hogy futkosó-sántzal kezdjenek ahöz közelíteni, mint a' Várhoz szokás. Leg-elsöben is a' Dunától fogva a' Szávaig egy nagy hosszú mellyékes *Paralellát* ástának; közepben pedig egy domb tetejére, egy nagy *Trenchét* készítettett a' Nagy Vezér, mely egy felleg-vár helyett szolgált: az ide felhuzott nagy ágyuk az egész Keresztyén táborra elszolgáltanak; volt pedig a' Török Nagy Vezérnek 200 darab ágyuja. Illy formán el-foglalván a' Törökök az alkalmas helyeket, és bizván a' feles számban el-kezdették a' futkosó sántzal közelítést. Napról napra mind inkább közeledtek, és a' Keresztyéneknek mint ki-ütések, mint pedig tüzelések ellen fedezték magokat. Ellenben a' Keresztyén táborhoz napról napra közeledni láttatott a' vezedelem, tsak ez az egy bizodalma volt a' Keresztyén tábornak, hogy a' Föld-várak és Sántzok elég erösssek voltak. *Kuiperli* a' maga Hadi lépéseit tapogatva és jól meg-gondolva vette. Valamint *Eugenius* Belgrádot ágyuztatni kezdette, szintén ugy *Kuiperli* a' már kézzen lévő Battériákról szorni kezdete az ágyu golyóbist a' Keresztyén táborra, melyek igen sok kárt tettek; már az egész vidéken sohult egy talp-alattnyi hely sem vala bátorságos, a' Török Bombák rutul szaggatták a' népet. Ezen nyomorúságokhoz járult az-is, hogy valamely ragadó nyavalyában (*Petetsben*) a' Keresztyén táborban napoként számosan hőltanak-meg; minden Battalionnak a' Sátrok háta megett egy egy temető-helye vala, a' hová 4 hetek alatt sokan gyülekeztek a' halottak, ugy hogy utoljára a' temető-hely-is akkora volt

volt, mint a' Batalion Sátorainak fekvése. Nem különken a' lovakra is valamilyen dög esett, úgy hogy három hét múlva a' lovasságnak nagy része gyalog maradt. A' szép fényes Tábora *Eugeniusnak* szemlátomást fenyegett öszve és fogyott; a' 100 ezerből Auguszt. közepén alig vala 60-ezer szolgálatot tehető katona. Éleség dolgában a' Keresztyén tábor szükségét nem látott, kenyér, bor, és hús bősvéggel találtattak.

A' Keresztyén Tábornak illy környül-állásairól *Kuiperli* a' szökevények által bizonyos tudósítottán, még annál nagyobb szorgalmatossággal folytatta a' futkosó sántizot; és valósággal már egy puska lövésnyire közelített vala az *Eugenius* Sántzához, úgy hogy már apró fegyverrel is tüzelni kezdettek egymásra; az ágyu dörgések pedig annál irtozatosbak voltak, melyek meg-nem szüntek mind két réztől ki süttetni. A' Várbéliek is ezt látván, ujjabb erővel kezdettek a' Keresztyénekre ágyuzni, melyre a' Keresztyén Battétiák és a' Hajókon lévő ágyuk a' Várnak is meg-feleltek; gyakran kilentz-száz ágyu is dördült itt egyszermind, és mind ezek fok embernek életébe kerültek. Mindezen környül-állások között *Eugeniusnak* nem volt egyéb mire határozza magát, hanem hogy a' Nagy Vezérre rá-ülsön: de minkeelőtte ezen tzélját véghez vihette volna, fok óltsárló ragalmazókat szentvedett H. *Eugén*; fokan alatson itélettel voltak felölle: a' Hertzognek fülébe mevéen ezen ragalmazók, éppen fel-nem indult rajta, hanem békével lenvedte, tudván hogy igaz hűséggel viszi hivatalát, és fel tett tzéljától a' ragalmazás miatt el-nem állott. De hajosabb volt az, hogy ekkor a' Hertzog hideg lelésbe esett; mellyen a' Keresztyén Tábor inkább meg-ijedkezett mint sem az ellenségnek látásán: szerentsére nem volt tartós a' hideg lelés, harmad nap múlva ki-maradt, melyen ujj öröm éleztette a' Keresztyéneket. Az ellenségnek ágyuzása szükséges képpen azt kívánta, hogy a' Tábornak fekvése változzék; azért *Eugén* a' Fő,

szállást a' Tábornak bal-szárnyára a' Dünai hid-mellé tette. Egy különös történetet kell itt megjegyeznünk: még Temesvárnak ostromlásakor szemébe akadott volt Generál *Pálfi János*nak egy *Vékony János* nevü Pogányvá lett Magyar; ez annak idejében *Rákotzinak* követője volt, de nem lévén a' Fejedelem *Rákotzi* dolgainak az a' ki-menetele a' mit *Vékony János* reménylett, tehát ő a' Törökökhöz pártolt, és *renegatussá* lett. Ennek G. *Pálfi* fontos intő-beszéddel eleibe rakta, mely ötszáz legyen az ő tselekedete, mint a' Magyar Nevezetre, mint pedig a' Keresztyéni Vallásra, és tulajdon lelki esmeretére nézve: ezen Beszéd által annyira magába tért *Vékony János* hogy leg-ottan fogadást tett a' Generál: *Pálfinak* az iránt hogy ő meg-tér, és a' Keresztyén Tábornak hasznára a' mit véghez vihet el-nem fogja múlatni; ekkor kezét adván egymásnak, *Vékony János* vissza-tért a' Török Táborhoz. Ez a' beszélgetés volt a' Szélső őrizeteu, hogy azért minoenik magáról a' gyanut el-hárithassa, az iránt hogy az ellenséggel titkos barátságot tartana; tehát bizonyos meliszseségről mind ketten egymás-felé puskáztanak, hogy lássák és hallják mind két részről való őrzök ellenséges indulatjait. Már *Pálfi* kezdett vala ezen Renegatusnak ígéretében kételkedni, de mikor éppen nem-is vélt volna *Pálfi*, a' Sátorába bé-lépni látja *Vékony Jánost*; azon időben, mikor *Eugén* Belgrádot leg-hatalmasabban ágyuztatná, és *Kuiperlitől* magá is ágyuztatnék. Küldetett vala pedig *Vékony János* *Kuiperlitől* a' Belgrádi Komendánszhoz egy Levéllel, mint olyan, a' ki a' Keresztyén táboron leg-jobban által tudná magát lopni, tudván-a' nyelveket: a' Levélben Aug. 17-dikére határozta vala, hogy a' Keresztyén táborra rá-ülsön, kérte azért a' Komendánsz *Mustafát*, hogy ő is akkor a' Vából rohadjon-ki, és elől hátul szöittsák-meg a' Keresztyéneket. Ezt a' Levelet által-adta *Vékony János Pálfinak*, melyből miheiyt *Pálfi* a' *Kuiperli* szándékát által látta; ismét vissza-adta a' Levelet *Vékony*nak.

hogy

hogy a' Várba vigye-bé. *Vádkony* bé-lopta magát Belgrádba, által-adta a' Levelet a' Kommandánsnak, és a' Választ elsőben meg-mutatta H. *Eugenius*nak azután vitte-ki *Kuiperlihez*. Az alatt Generál *Viard* a' Bánátból a' maga Sergével a' Kerelztyén Táborba meg-érkezett; más osztályok is a' Környékből a' Fő-Táborhoz hivattak; a' Száva vizénél maradot 2 Batalion és 300 lovas; a' Tzigány szigetben-is tsak 300 gyalogok hagyattak. Ezen rendelések után egyben gyűltek a' Generálisok a' Hertzeg *Eugenius* Sátorához tanátskozásra.

Hertzeg Eugenius meg-veri a' Török Hadat.

Eugenius szükségesnek tartotta a' Hadnak' állapotjához képest, a' Generálisoknak-is jóvállását érteni, ezek pedig meg-egygyezőleg az ütközetet jóvállották. *Eugén* maga-is olly itélettel vólt, de nem akarta ki-mutatni, na hogy valamely árulónak adjon alkalmatóságot a' hűségtelenségre; sőt azt tette, hogy a' Tsászári Felségnek átaljában tészja lévén az emberi vérnek kiméllése, és nagy számu lévén a' Pogányság hozzájok képest, tehát nem akarna meg-ütközni: de alig oztlott-el a' Hadi Tanáts-szék, hogy a' Hertzeg *C. Pálfi*val és egyetlen egy meg-bizott Titoknakkal a' holnap napra rendelt ütközetnek módját meg-írák. Az első tsatára rendelének 30 Bataliont, és 32 Gránátéros Kompániákat; *Württemberg Sándornak* Fő Vezérsége alatt a' jobb szárnyán *Pálfi*, a' balon pedig *Montékukuli* tétetének Vezéreknek, mindenik szárnyára hat lovas Regimentet írának. A' második tsatára 22 Batalion, és 21 Gránátéros Kompániák rendeltetének; itt a' jobb szárnyára Gróf *Merci* tétetének Vezérnek, mely 5 lovas Regimentből állandó vala; a' bal szárnyára pedig hat lovas Regimentek intéztettek. Mind ösze az első és második ütközetre rendelt Sergeknék száma alig megyen vala 40-ezerre. A' tartalék sereg áll vala 9 Batalionból, és 8 Gránátéros Kompániából, melynek Vezérlése *Sekhendorfra*

bizaték. A' Belgrádból lehető ki-ütésnek ellenébe
 7 lovas Regimentek és 8 Batalionok határoztatának.
 Az ágyusok Generáljának *Brownénak* vagy *Braun-*
 nak parantsolat iraték, hogy az ütközet ideje alatt
 meg ne izünjék Belgrádot minden tüzi és rontó esz-
 közökkel mind a' Izárazról, mind a' Száva-vizérről
 hajigálni. 's a t. Ugy végzé tehát Hertz. *Eugenius,*
 hogy éjjel utáni egy óraker a' Sántzokból a' lo-
 vasság ki induljon, és 4 óraker már gyalog és lo-
 vas a' Sántzon kívül Hadi-rendben találtatsanak.
 Mindenik Vezér és Fő Tiszt még ezen napon elive
 felé irasba kapta a' parantsolatot, a' kik az alatt
 tak valóknak a' leg-alsóbb köz-legényig tudtára
 adták. Némelyek, meg akarván magok' vitézségét
 különböztetni, önként ki-vállalkoztak, hogy egy
 különös Serget formálván, elől üthessenek az ellen-
 ségre; de a' Hertzeg, jól meg-gondolt okokból
 meg nem engedte a' ki-vállalkozást. Az éjjel előtti
 idő készüléshben tölt-el; mindenik Batalion és Svad-
 ron, a' maga Tisztének Sátorához dob-szó nélkül
 igen tsendesén öszve gyült; maga Hertzeg *Eugenius*
 azon étzaka minden Sergeket rendre el-járt, a' Tisz-
 teket és legénységet intette a' jó maga viselésre és
 szemes vigyázásra; kenyeret, sert, bort, éget bort,
 bővön adatott a' legénységnek. Pontban egy óra-
 kor három bombákat fel-lövetett a' Hertzeg, mel-
 lyek az egész Keresztyén Tábórnak láttára a' leve-
 goben el-pattantak; ez jel-adás volt a' meg-indulás-
 ra, de egyzersmind jel-adás arra, hogy Belgrádot
 minden felől kezdjék ágyuzni: az éjjeli ágyuzás arra
 való volt, hogy a' Belgrádiak semmit se tudjanak az
 ütközetből, és valósággal el-érte abban *Eugenius,*
 tzieljät, hogy a' Belgrádiak ezen ágyuzásból és bom-
 ba hányásból ingyen sem vélekedtek az ütközetről,
 hanem ök-is hatalmason ágyuzni kezdetek, és a'
 lattomban készültek arra, hogy a' *Kuiperlitől* reu-
 delt napon, a' Keresztyénekre ki-üfssenek, a' mely
 már 30-óra múlya, az az másod napon reggel meg-
 esett volna.

Augufthusnak 16-dik napjára virradt vala 1717-ben, a' midőn a' Keresztyén Had, minden lehető tsendefséggel, az adott jel után, a' Török Tábor-felé ki-indula; a' hód akkor az utolsó negyedben lévén, éjfél-tályban le ment, és így a' fetétség kedvezett a' Keresztyének útjának, hogy a' Török vigyázók se vegyék észre; valósággal különös szerentse vólt a' Keresztyén Hadra nézve ezen fetétség, különben rútul járhattak vólna: mert az elöl-menő lovaság egy mély árku patakra talált útjában, a' melycū által nem mehetvén, hátra húzódott a' gyalogságnak szárnyaira, míg járható revet kerestek; ebből rendeletlenség származott és idő vesztegetődött, úgy hogy már hajnallani kezdett, mikor még a' patakon által nem takarodtak vólt, és így még Hadi rendben nem állottak, hanem a' *Kuiperli* Tábora nagy bátorságban gondolta magát lenni, és szélső vigyázókat sem állított vólt-ki. Már virradni kezdett vala, és még igen idején lett vólna, hogy a' Törökök észre vegyék a' Hadnak érkezését; szerentséjekre a' Keresztyéneknek, viradtakor az éjjeli gőz sűrű ködöt formálván, le-ereszkedett a' völgyre, és a' Keresztyén Hadat láthatatlanná tette; mely ködben a' Generálisok anayi időt nyertek, hogy hadi-rendbe állították a' Sergeket, és azon rendel szép lassan meg-indultak. Nagyobb vigyázásnak okáért a' gyalogság, fegyverének felvont sárkányán tartotta kezét a' menés közben, nem különben a' lovasoknak-is Karabélyok kezekben készen állott, hogy a' hol kívántatik egy jeladásra az egész sor tüzet adhasson. *Pálfi* a' Lovasággal csak ment elöl, míg egy Sántzra bökent, melyet a' ködben távolról nem láthatott, itt azért meg-állapodott: már a' Törökök oly közel valának, hogy a' lovaknak mozgását meg-hallották, és a' lovaságot meg is látták, melyet ők a' Keresztyéneknek egynéhányból álló kerülő vigyázójiknak (*Patrol*) itélvén, fegyverre kaptak és rá-löttek a' lovaságra. Azon szempillantásban az egész Keresztyén Hadnak hofzfán ki-nyult első sora tü-

zet

zet ada, melyre a' Török táborban irtozatos kiáltás és remülés támadta, mind öfzve-zavaradának, és szíveiket el-foglalá a' vak félelem. A' ködnek fetétségében csak szaporán által-hágott a' Keresztyén Had az ellenségnek Sántzain, az öfzve-bódult Pogányságot vágni, löni, és öldösní kezdette. Az alatt el-öfzolván a' köd, szép tiszta nap-fény lett; a' ködnek el-öfzolásával nem öfzlott ugyan-el a' Pogányságnak rémülése, mindazáltal annyira rendbe szedték magokat a' Spáhifok, hogy a' *Pálfi* lovasaira vakmerő képpen rá-tsapának; és valósággal kétszemes lehetett volna ezen viadalnak ki-menetele, ha *Merci* a' második ütközettel jó koránt le-gittségül nem érkezett volna; de ez által a' Spáhifok hátat fordítani kéntelenítettének. Ezen bonyolódáskor a' *Pálfi* lovagjai uj erővel ugy neki nyargaltak az ellenségnek, hogy Spáhifit és Tatárt le-tapodtatván, rendein kerefsztül hatottak; és ez által át nyittaték a' Keresztyéneknek a' közönséges győzedelemre. Más-felől a' gyalogság-is a' ködnek el-öfzolásával vakmerő ellent-állásra és szembe tüzeleste talált; de itt-is elő nyomulván a' második ütközetre rendelt sor, a' Pogányság tulajdon véreben ferefsztetett. Ez által a' Keresztyének mind tsak e-lébb nyomulván, közelitettek a' nagy Török Battériához, melynek erőszakos el-foglalása egészlen meg-határozta a' Keresztyének' győzedelmét: 20-ezer Jantsarok és 4-ezer Spáhifok őrzik vala ezt a' Felleg vár forma kerek Battériát; 4 egész órák-ig viaskodtak ezek az erőszakoson bé-hágó Keresztyénekkel, kik utóljára tsak ugyan erőt vevén, tsorda módjára kergették magok előtt a' Pogányságot, és a' kit hol utól érhettek irgalom nélkül kontzolták; a' nagy Battériában talált Török ágyuk, fordítottak a' szaladó Törökök után. Ekkor az egész Keresztyén Had rendekbe állva, minden-féle Hadi-muzsikával indúlt a' Török Tábor sátoraira; de már ott a' Pogányság nem mért szemközbe fordulni, hanem minden vagyonaikat nyakba hagyván, ki-ki futott a' merre lehetett: eléggé kiáltoztak.

ták a' Török Basák plattok valóiknak, hogy áljanak rendbe, de lenki sem halgatott rá; a' Húzárok és Horvátok utánna estek a' szaladóknak és azokat szabdalták; 6 óra alatt tartott az ütközet; a' Törököknek vesztese 28-ezer, a' Keresztyéneké pedig 8 ezer főből állott. Találtatott a' Török táborban 131 ágyu, 35 Mozsár, 20-ezer ágyu golyobis, 3 ezer Bomba, 3 ezer kézi gránát, 6-száz Tonna puska por, 300 Tonna On golyobis, 52 zászlók; ezek a' Tsászárszámára megtartattak. *Eugenius* győzedelmének jeléül csak a' Nagy Vezér *Kuiperlinek* pompás sátorát tartotta-meg; a' többi nyereség a' Hadi-népnek engedtetett, a' mely állott sok Tevékből, számtalan ökrökből lovakból és egyéb apróbb marhákból, éleségből, sátrókból, fegyverekből 3000 szekerekből, pénzből, köntösből 's a' t. *Hamilton* vitte-meg ezen győzedelemnek híret Bétshe, Aug. 19-dikén 1717-ben, a' kit kürtölő Posta-legények kísérték Bétsnek nevezetesebb utzáin végig.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Belgrádnak által adása.

Még ezen győzedelemnek napján *Eugenius* felkérte Belgrádot, bé-küldvén a' Várba egynéhány elfogott Törököket, hogy a' Belgrádi Basának, az ütközetnek Történeteit beszélljek elő: *Musztafa* a' felkérő Tisztnek meg-mutogatta a' kö-faloknak épességét, és a' hadi-készületeknek bővségét, gondolván hogy ez által *Eugenius*t hasznos Kapitulátzióra veheti; de a' Hertzeg, az ágyukat, fegyvereket, hadi-készületeket és a' hajókat a' Tsászárszámára kívánta, hanem az örizetnek tulajdon vagyonaikkal edgyütt szabados ki-költözést ajánlott. Még ekkor 20-ezer ép fegyveresek valának a' Várban; azért *Musztafa* nem akart a' feladással hirtelenkedni, hanem tovább is ellent-állott az ostromlásnak, tehát mind két részről ujjonnan el kezdődött az ágyuzás: de midőn látnak a' Törökök, hogy későn vagy hamarább a' feladáson kívül egyéb út nem

vólva

vólna a' bizonyos veszélyből való szabadulásra, tehát öszve-gyűlvén a' Basák, meg-határozzák, hogy a' Hertzegnek ajánlása-szerint a' Várat adják fel; erre nézve a' veres zászlók helyett fejez zászlókat dugának-ki, melyre a' Keresztyének' ágyuzása-is meg-szűnnek, és Aug. 17-dikén dél-utáni 4 órakor meg-jelenének két Török Tisztek a' Keresztyén táborban, a' kik ajánlák a' Hertzegnek a' Vár' és a' Város' fel-adását. A' Kapitulátzió Aug. 18-dikán meg-iratván mind két részről a' Nevek alá irattak; mely-szerint a' Törököknek Familiájokkal és vagyonaikkal edgyütt a' szabados ki-költözés meg engedteték. A' Kapitulationnak 3-dik tikkelyében a' Várbeli Törökök arra kötelezték magokat, hogy minden Keresztyén foglyokat és szökevényeket ki-adnak; ilyenek pedig 300-an találtatván a' Várban, hűségesen a' Keresztyén táborba ki-kisértetének: kik közül azok, a' kik a' Pogány vallásra önként által állottak vala, az egész tábornak láttára fel-nyársoltatának. ^{ersi} Egy Máltabéli Nemesember, születésére nézve Olofz, a' Renegatusok' száma között találtatván, az is rá-bizonyosodék, hogy a' Keresztyén tábornak állapotját el-árulta vala, és hogy a' Feszületet a' Basa fzevei előtt lábaival meg-tapodván, magát környül metéltette, és a' Keresztyén hitet formáson meg-tagadta vala: ezt Hertzeg *Eugenius* vissza-küldötte Málta-sziget-be, a' maga Rendének Elöl-járójához, hogy hite-szegettségéért ott lakoljon. — *Rabutin* küldeték Bétsbe Kurirnak a' Kapitulátzióról való Jelentéssel, a' ki *Károly* Tsászárt a' *Belvedérben* (*) vagy a' mint akkor hívták a' *Fdvoritában* találván, ott ad-
ta

(*) *Belvedér*, (vagy Olaszul *Belle vedere*, szép ki-nezés) így hivatik Bétsnek külső Várofsában az *Eugenius*' pompás Háza, melynek most minden szobái, Kép festő Mestereknek remek munkáival vagynak tele rakva, mindenik kepnek felében iratott a' Festőjének Neve, és a' hová a' festést tanuló ifjak bé-botsáttatnak azon remek munkáknak másolására, vagy követésére.

ta által a' Belgrádról való örvendetes híjt. — Aug. 19-dikén *Te Deum Laudamus*t énekelt a' Keresztyén Tábor; 22 dikén ki-költöztek az Osmánok Belgrádból, a' Hertzeg 300 szekereket rendeltetett nekik az el-költöztetésre, de ez elég nem lévén, a' több szekereket magok pénzén fogadták a' Törökök; sok portékájokat el-kótyavetyézték; egy Tevét lehetett venni 2 vagy 3 forinton. Az el-költöző Török férjsiaknak száma a' 20-ezeret meghaladta; az Aszfzonyok és gyermekek ha ókon Orfovára vitettek; a' Hertzeg rendeléséből 50 Gránátéros Kompániák két felől lorba állottak azon Kapunál, a' hol az Osmánok ki-költöztek, hogy a' Törökök látván ezen szép Hadi Népet, a' maradékaiknak-is elő-bezsellhessék. — *Obvyr* tétetett Belgrádi Kommendánsá, a' ki 8 Batalionnal leg-ottan belé-is szállott. Találtattak a' Várban 537 ágyuk, 69 mozsarak, és egyéb hadi-készületeknek nagy bővsége. A' Török hajós sereg állott 16 Frégát hajókból, és 60 fegyveres sajkákból: a' Városnak utzái ki-tisztítottak; a' halottak el-temették, a' Kontravalláció Linéájának Sántzai föld-szinig bé-töltettek. E' Izerint Nandor-Fejér Vára, Hertzeg *Eugenius*nak okos bátorsága által ismét a' Keresztyéneknek kezére birt, és lehetőképpen meg-építetett. Ezt a' háborut Német nyelven *Herchenhahn* hofszafon le-irta.

Belgrádnak 1739-ben a' Török kézre jutásáról.

Rövidezen itt tsak annyit jegyezzünk - meg, hogy 1737-ben a' Porta és a' Muszka Udvar között háboru támadván, az Aultriai Udvar, mint frigyes segittséget tartozott volna a' Muszkáknak küldeni; de jobbnak tartotta e'ész erővel indulni a' Török határ-szélekre: e' Izerint itt-is a' háboru el-kezdődött, a' Bánátus és Viddin vidéke vólt a' tsatázó Piaz, Belgrádban a' Török kereskedők fogságra tétettek, és addig el-nem bocsátattak, mig a' Törökök a' nállok lévő Keresztyén foglyokat ki-nem adták. A' következendő 1738-dik elztendőben is a'

Lotharingiai *Ferentz* Hertzeg viselte a' Fő Vezérséget, melléje segítségül *Sekkendorf* helyébe Gróf *Königsékk* rendeltetett; a' Pestis miatt keveset lehet táborozni; csak ugyan Sept. 18-dikén alkalmas Török Tábor jött Belgrád alá, az *Eugeniusi* Linéába érkezett, és ágyuzott is a' Várra, de a' tél és pestis miatt félbe hagyta az ostromot. 1739-ben *Károly* Császár a' Lotharingiai Hertzeget a' Pestistől féltvén, nem bocsátotta a' Táborhoz, hanem adta a' Fő-Vezérséget Gróf *Olier Vallis*nak, a' ki egyszerűs mind Belgrádi Kommandáns vala, és innen küldötte ki a' Táborhoz a' parantsolatokat, maga vezteg maradott. Jul. 27-dikén a' Törökök Belgrád alá érkeztek, még a' Nagy Vezérnek parantsolatját sem várták, hanem a' Várat ágyuzni kezdettek; 29-dik Juhosban a' Nagy Vezér fel-kérte Belgrádot, de meg-nem nyervén, kettősön kezdte ágyuztatni, és meg-is tsorbázta a' kö-falat. Gróf *Vallis* a' Táborhoz menvén, hagyta vala Generál *Sukboyot* a' Várban Kommandánsnak, ez félelmes ember lévén, azt írta mind a' Császárnak mind *Vallis*nak, hogy Belgrád úgy öszve van már lövöldözve, hogy tovább lehetetlen volna óltalmazni; míg ez a' hír a' Császárhoz ment, a' nagyobb ágyukat *Vallis* Belgrádból által hordatta a' Dunán, hogy az ellenség' kezére ne jussanak. A' Császár, béke-ség' szerető ember lévén, minthogy már Belgrádot tovább óltalmazni nem lehetne, tehát teljes hatalmat ada *Vallis*nak a' béke-ség' kötésre, *Vallis* leg ottan Obester Gróf *Groszt* a' Török táborba küldötte, hogy a' béke-ség'nek punktumai között Belgrádot is oda ígérje. Azonban Augus. 16-dikén Inzsinér Obesflájdin *Schmettau* Belgrádba küldeték, hogy a' Várnak állapotját és romlásait tekintse meg; *Schmettau* a' Várat még elég erősnek és óltalmazhatónak találta, és e' szerint a' Császárnak megírta, a' Császár *Vallistól* visszavette a' béke-ség' kötésre adott hatalmat, *Schmettau* pedig Generálsá és Belgrádi Kommandánsá tette, a' ki jó óltalmazó karba is hozta rövid időn a' Várat; de már

már ekkor késő volt, mert az alatt a' békefészeknek Punktumai a' Török Táborban a' Nagy Vezérnek tettése-szerint meg-iráltak és subscribáltattak vala, és a' Törökök előtt a' Kapuk meg-nyittatának. Eléggé igyekezett *Schmettau* ellent állani, de fenyegetésekkel le-tsendesítettet, és így Sept. 3-dikán a' Keresztyének Belgrádból ki-költözének. Ezen három elzendei háboruról és Belgrád el-veztéséről sokan bővön irtanak, de itt mind azt elő hordani szükségtelen.

Belgrádnak utólsó meg-vevéle Báró Laudon által.

A' Muzka Udvarral való frígnél fogva, az Ausriai Ház-is háborút kezdvén a' Törökök ellen, Februar. 9-dikén 1788 ban; Belgrádnak ezen háboruban a' tizen-egygyedik ostromot kellett szenvedni: ugyan-is Aug. 14-dikén 1789-ben Fő Vezér B. *Laudon* a' Zemlini táborhoz le érkezvén, mindjárt Belgrád' ostromához kezdett készülni; a' seregét és ágyukat oda gyűjtötte; az ifju *Berentz* Herceg-is Sept. 5-dikén oda érkezett, hogy a' *Laudon* Hadi-oskolájában tanuljon, és Belgrád' ostromából részt és tanúságot vehessen. — Septemb. 10-dikének éjtszakáján *Bolietzenél* hajókra rakódott az elől induló Sereg, *Ostrozniczánál* ki-kötött, és az ott való donibokat őrizettel meg- rakta, más napon Híd készítettvén, a' több Seregek-is minden ellen: állás nélkül által-költöztek az ellenség földére, már 12-dikén a' *Dedina* hegy tetejére jutottak, majd a' Dunán és Száván épült hidakon az egész Had által takarodván, az *Eugenius* régi Línéájába vették magokat; és így minekelötte a' Nagy Török Vezérnek hírével esett volna a' Izándék; már Báró *Laudon* a' Szávától fogva a' Dunaig Servia-felől megszállotta Belgrádot; még pedig a' Belgrádi Fő Komendáns-is ekkor a' *Viddini* Basához ment volt tanácskozni, és így ki-rekelztetett Belgrádból. Nemz. szükség itt hofszason a' napról napra teti munkákat, *Battériák* készítését és a' Városnak ágyuztatá-

sát, el-foglalását, 's a' t. le-írni; minthogy az 1789-dik esztendőbeli Magyar Kurirból bővségesen olvas-tuk hanem tsak azt jegyezzük-meg, hogy Oktob. 1-sőjén a' külső Városok el-vóltak foglalva, és a' Várnak falait kezdték a' nagyobb ágyuk rontani; 5-dikén a' Várbéli ágyuknak nagy része le-vólt dönt-ve, és egynéhány helyen a' Várban gyűlés támasz-tatott: Ekkor dél-tályban a' Belgrádi Vice Kom-mendáns egy Levelet küldött Fő Vezér B. *Laudon*-hoz, melyben 15 napig fegyver-nyugvást kért, hogy az alatt a' Várnak fel-adásáról tanátskozhassanak; de ezen kéri meg-nem adta B. *Laudon*, hanem az ágyuk dörgései újra el-kezdődtek. Oktob. 7 di-kén újra Levelet küldött a' Basa, hogy bártsak néhány órákig szüntesse *Laudon* az ágyuzást, hogy a' fel-adásról gondolkozhassanak: melyre hat óráig tartó fegyver nyugvás rendeltetik. Délutáni 4 óra-kor kijövének három Török Basák a' Várból, és a' B. *Laudon* Sátorához vezetettvén, által adák a' Belgrádi V. Kommandánsnak *Osman* Basának neve alatt a' fel-adásnak fel-tételeit, melyekre tikkelyenként B. *Laudon* meg-felelvén, meg-írtak a' Ka-ditulátsziot 12 tikkelyekben, mely szerint Octob. 8-dikán Belgrádnak Kapuit a' Keresztyének el-foglalák:

Báró Laudon életének rövid le-írása:

Laudon született 1716-ban Oktob. 10-dikén *Ge-don* napján, Livoniában *Toozen* nevű Helységben. Már gyermek korában ki-tündöklött belőle a' kato-naságra való hajlandóság, azért az Atya ötlet erre készítő tudományokra taníttatta, u. m. Historiára, Geográfiára, Mathesire, és már fiatal korában a' nagy Taktikusokat olvasta *Onsandertől* fogva *Guil-berdig*, 16 esztendőskorában Muzka szolgálatra ál-lost, a' Lengyel háboruban jelen vólt; majd *Mán-nikk* alatt a' Török ellen harczolt, *Oizakovnák* fa-laira fel hágott, *Stabutsánnál*, *Kotzimnál* és *Jásf-Vásárnál* a' győzők között vólt: azután békelesség lévén a' Muzka szolgálatot el-hagyta. A' Nagy *Fri-drik* Prúdszus Király kezdvén akkor hiresedni, ott szol:

szolgálatot kért *Laudon*, de *Fridrik* nem fogadta-bé ötet, mondván: „Az az ember ellenemre van nékem.“ A' minthogy *Kunersdorfnál* meg- veretett *Laudontól*. Tehát szolgálatot vállalt *Laudon* mint Kapitány a' *Trenk* Horváth fergénél, itt sebeket és vitézi Nevet kapott; azután békefétség lévén, csak nem felejdékenységben ment *Laudon*. Egy Magyar Országban *Pöfingen* született *Haagen* Kis-Aszfzony leve ennek a' *Heftornak* *Andromachéja*; békefétségnek idején ez a' *Heftor* a' Hadi dolgokat tanulta, szobájának falai mindég rakva voltak ütközeteknek és Várok ostromlásának képeivel, ezek által készülgetett a' 7 éltendő háboruhoz. Eleinten kevés tekintete volt *Laudonnak*, minthogy kevés pénze volt; de egy *Vexler* *Veidenhiller* elég pénzt adott néki a' háborura készüléshez, 1757-ben telnék idején idején ra-tsapott egy Pruszszus Batalionra *Hirschberg*-nél, és azt meg-verte. Prágában 46-ezered magával bé- volt ostrommal rekesztve; ezen háborunak csak-nem minden véres tsatáiban jelen volt, míg *Fridrik* a' Leutennél nyert győzedelemmel bé-fejezte a' háborut. Azután 6000 embernek Vezérévé lévén *Laudon*, egy Pruszszus Transportot meg-vert, és *Fridriket* kényszerítette az *Olmütz* ostromának félben hagyására; ez által Generálságra lépett; meg-yette *Peitz* Várát, és ettől fogva *Fridrik* előtt te-lintetben kezdett lenni. A' *Hochkirchi* éjjeli irto-zatos ütközet az ő munkája volt, *Dawn* csak vég-hez vitte azt, a' mit *Laudon* el-intézett vala. *Kunersdorfnál* nem *Soltikovnak*, hanem *Laudonnak* kell tulajdonítani a' *Fridrik* éjjeli meg- veretését; 1760-ban a' Pruszszus Vezért *Fbuquetet* talpig meg-verte; *Glatz* Várát meg-vette, nem a' rendes ostromnak módja- szerint, hanem tulajdon találmánya által. Fél nyereség nem nyereség: ez vala szokott mondá-sa, azért *Boroszlónak* hasított; de innen a' nállá-nál erősebb *Henrik* által vízfza- veretett. Auguű. 15-dikének éjtsokáján éreztette velle *Fridrik* kezének súlyát, de itt-is meg-tartotta álhatóságát, és olly mesterséggel hátrált, hogy maga a' Nagy *Fridrik* azt

azt vallotta rólla: *Laudontól* lehet hátrálást tanulni, mert ő akkor-is győz, mikor hátrál. "Nonnenbuschnál *Nauendorf* Vezért a' Pruzszus keletzéből ki-fzabadította; az-is *Laudonnak* bátor remekje vala, midőn 1771-ben *Schweidnitz* Várába ostromot vakmerő Horváth próbának nevezték: a' *Hubertsburgi* békéség után, a' tsendes magános-ságot vállalztotta *Laudon* az irigy nyelvek ellen menedék helyül. Midőn *Fridrik*, *Perentz* Tsászárt meglátogatván *Laudonnal* edgyütt ebédjén volna; maga mellé kívánta *Laudont* ültetni; mert; úgy mond *Fridrik*: Inkább szeretem *Laudont* mellettem mint ellenemben látni. " *Fridrik* illy vallást-is tett a' Vezérek gyűlésében *Laudonról*; „ Mi mindnyájon hibáztunk, de *Henrik* az én ötsém és *Laudon* soha sem hibáztak " A' *Bavariai* osztzó háboruban *B. Laudon* *Feldmarsallá* lett, szembe ment *Henrikkel*; és visszanyomta őtet *Tseh-országba*; a' *Techeni* békéség után ismét a' maga jószágába ment *Laudon* nyugodni. Az irigység-is meguntá őtet rágal-mazni, és a' jelen való *Török* háboruban mint tel-lyes hatalmu *Fő-Vezér* úgy állott elő a' *Háboru-*nak piattzára; megvette *Dubitzát*, *Novit*, *Berbit* kevés vesztéssel, és utóljára a' maga *Borosnyán* koszorujába leg-szebb zöld ágat fűzött-bé; *Belgrádnak* meg-vétele által. Olly hatalma van most *Laudon-*nak az *Auszriai Hadi* sergeken, a' melynél nagyobb még *Eugeniusnak* sem volt; *Hertzegek* jó szivel fogadják rendeléseit; győzhetetlen elmés bátorság; fáradhatatlan szorgalmatosság, és *Urához* való hűség szerzették néki ezt a' rangot; az ő *Karakteré* mélység és magoság; az ő szive bárányi szelidségü a' békéségben, és *Oroszlányi* bátorságú az út közetben. *Laudonnak* mint *Epaminondasnak* mintse; nek fia gyermekei, de élni fogaak győzedelmét a' késő maradék előtt-is.